

Sygn. akt II AKa

96/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący: SSA – Krzysztof Karpiński

Sędziowie: SA – Anna Zdziarska

SO (del) Monika Niezabitowska-Nowakowska (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Katarzyna Rucińska

przy udziale Prokuratora Jerzego Mierzeńskiego

po rozpoznaniu w dniu 9 maja 2014 r.

sprawy W. P.

w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie

na skutek apelacji, wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie o sygn. akt XVIII Ko 90/04

1 utrzymuje w mocy wyrok w zaskarżonej części,

2 kosztami sądowymi za postępowanie odwoławcze obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

W. P. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od Skarbu Państwa kwoty 750000 zł tytułem odszkodowania i 600000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę z powodu oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania w sprawie Sądu Okręgowego w Warszawie sygn. akt VIIIK 123/02.

Prokurator w końcowej fazie postępowania, w trakcie głosów stron, zajął stanowisko wobec żądań wnioskodawcy i wniósł o zasądzenie na jego rzecz kwoty 7000 zł za miesiąc tytułem zadośćuczynienia i oddalenie wniosku w zakresie odszkodowania.

Sąd Okręgowy w Warszawie zaskarżonym wyrokiem z dnia 18 grudnia 2013 r. na podstawie art. 552 § 4 kpk zasądził od Skarbu Państwa na rzecz W. P.:

- tytułem odszkodowania kwotą 75000 (siedemdziesiąt pięć tysięcy) zł z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty;
- tytułem zadośćuczynienia kwotą 75000 (siedemdziesiąt pięć tysięcy) zł

z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty;

– w pozostałej części wniosek oddalono; na podstawie art. 554 § 2 kpk kosztami postępowania obciążono Skarb Państwa.

Od wyroku tego apelację wniósł pełnomocnik wnioskodawcy.

Apelacja zaskarżała wyrok w części oddalającej roszczenia wnioskodawcy w kwocie 1200000 zł zarzucając:

1 na podstawie art. 438 pkt 2 k.p.k. obrazę przepisów postępowania mogącą mieć wpływ na treść orzeczenia, a mianowicie:

1.a art. 4, 7 kpk oraz 410 kpk, polegającą na naruszeniu przez Sąd I instancji zasady swobodnej, kontrolowanej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, w zakresie zeznań wnioskodawcy, zeznań przesłuchanych w sprawie świadków, a w konsekwencji oparcie zaskarżonego orzeczenia na nieprawdziwych ustaleniach faktycznych poprzez całkowicie dowolne przyjęcie, że:

1.a.i zeznania świadków nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie,

1.a.ii z dokumentacji medycznej znajdującej się w aktach sprawy, nie wynika, że problemy ze zdrowiem wnioskodawcy, powstały w związku z jego pobytem w areszcie tymczasowym;

1.b art. 424 § 1 pkt 1 kpk poprzez niewypełnienie dyspozycji tego przepisu przy sporządzaniu uzasadnienia;

1.c art. 558 kpk w zw z art. 322 kpc polegającą na niezastosowaniu tego przepisu, w sytuacji gdy w niniejszej sprawie ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe. Sąd powinien w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny, opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy, a nie oddalić wniosek tylko ze względu na brak możliwości dokładnego udowodnienia wysokości roszczenia.

2 na podstawie art. 438 pkt 3 kpk błędy w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, które miały wpływ na jego treść, a polegające na uznaniu przez Sąd, że:

2.a kwota 75000 zł jest zasadna jako odszkodowanie za poniesioną szkodę w majątku W. P., z tytułu utraconych zarobków w czasie jego pobytu w areszcie śledczym, w sytuacji gdy na podstawie zeznań świadków wynika, że wnioskodawca uzyskiwał dwukrotnie wyższy dochód niż ten, który wskazał Sąd;

1. wnioskodawca wraz z żoną uzyskiwał miesięczny dochód w kwocie 10000 zł, w sytuacji gdy uzyskiwali oni miesięczny dochód łączny w kwocie 20000 zł;

1.a wnioskodawca nie był nieformalnym właścicielem spółki (...) Sp. z o.o. w sytuacji, gdy jego faktyczny udział w spółce został ponad wszelką wątpliwość udowodniony;

1.b nie zamierzał zawrzeć w dniu 22 grudnia 2000 r. umowy formalnego nabycia udziałów spółce (...) Sp. z o.o., w sytuacji gdy wszystkie dowody przeprowadzone w sprawie przeczą takiej tezie;

1.c nie istnieje normalny związek przyczynowy pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a szkodą majątkową związaną z utratą zarobków wnioskodawcy po opuszczeniu aresztu śledczego;

1.d nie istnieje normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 kc pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a szkodą majątkową związaną ze znacznym obniżeniem perspektyw życiowych wnioskodawcy;

1.e nie istnieje normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 kc pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a nie dojściem do zawarcia przez niego umowy nabycia 50% udziałów w spółce (...) Sp. z o.o.;

1.f nie istnieje normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 kc pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a wydatkami poniesionymi przez rodzinę na rzecz i w interesie wnioskodawcy, takimi jak koszty obrońcy sądowego;

1.g w Polsce od roku 2000 do 2014 nie zmieniła się siła nabywcza pieniądza, która miałaby wpływ na wysokość przyznanego odszkodowania, skutkiem czego Sąd przyznał wnioskodawcy odszkodowanie w rażąco zaniżonej kwocie;

1.h nie istnieje normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 kc pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a chorobami wnioskodawcy, które ujawniły się w czasie pobytu wnioskodawcy w areszcie śledczym;

1.i nie istnieje normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 kc pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a utratą dobrego imienia oraz szacunku społecznego wnioskodawcy, w związku z nadaniem sprawie przez organy ścigania charakteru medialnego;

1.j nie istnieje normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 kc pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a pogorszeniem się relacji pomiędzy wnioskodawcą, a jego rodziną.

Ponadto pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady przyznawania należnej rekompensaty (art. 77 ust. 1 i art. 41 ust. 5 Konstytucji RP) przez to, że kwota odszkodowania i zadośćuczynienia zasądzona na rzecz wnioskodawcy jest rażąco niska.

W konkluzji pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia, poprzez podwyższenie zasądzonej na rzecz wnioskodawcy kwoty odszkodowania oraz zadośćuczynienia do wysokości pierwotnie wnioskowanych tj. odpowiednio o kwotę 675000 zł oraz kwotę 525000zł;

ewentualnie

– uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Skarżący nie wskazał argumentów, które mogłyby poddać w wątpliwość prawidłowość orzeczenia Sądu Okręgowego, a Sąd Apelacyjny okoliczności takich nie dopatrzyl się.

Sąd Okręgowy dokonał wszechstronnych rozważań pozwalających na prawidłowe ustalenie kwoty odszkodowania i zadośćuczynienia. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego w toku postępowania pierwszoinstancyjnego przeprowadzono wszystkie dowody niezbędne dla rozstrzygnięcia i oceniono zgodnie z dyspozycją art. 7 kpk.

Odnosząc się do poszczególnych zarzutów podniesionych w apelacji

Co do zarzutu naruszenia art. 424 § 1 pkt 1 kpk (pkt I. 2 apelacji) przede wszystkim wskazać należy, iż niewypelnienie dyspozycji tegoż przepisu nie stanowi naruszenia przepisów postępowania, która mogła mieć wpływ na treść postępowania.

Sąd orzekający w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia wskazał, wbrew twierdzeniom skarżącego, jakie fakty uznał za udowodnione lub nie udowodnione, na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych. Wyjaśnił również podstawę prawną wyroku. Istotnie część uzasadnienia, w której Sąd przedstawia ustalony stan faktyczny, wskazuje jedynie kwestie związane z uniewinnieniem wnioskodawcy i okresem jego pobytu w areszcie tymczasowym. Jednakże ustalenia Sądu I instancji w zakresie sytuacji majątkowej wnioskodawcy oraz okoliczności związanych z doznaną krzywdą znajdują się w dalszej części uzasadnienia.

W ocenie Sądu Apelacyjnego uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie narusza reguł art. 424 kpk i pozwala na instancyjną kontrolę zaskarżonego wyroku.

Niezasadny jest zarzut pełnomocnika, naruszenia przez Sąd dyrektywy art. 558 kpk w zw. z art. 322 kpk (pkt I. 3 apelacji).

Przywołany przepis umożliwia sądowi uwzględnienie żądania pozwu, chociaż żądana przez powoda kwota nie jest możliwa do ścisłego udowodnienia. Warunkiem zastosowania tego przepisu jest udowodnienie przez powoda (w niniejszym postępowaniu przez wnioskodawcę) wszystkich pozostałych przesłanek zasadności roszczenia.

W niniejszym postępowaniu zasada odpowiedzialności Skarbu Państwa została wykazana – niesłuszne tymczasowe aresztowanie W. P. stosowane w okresie od dnia 20 grudnia 2000 r. do dnia 15 marca 2002 r.

Sąd Okręgowy zasadnie przyjął, że wnioskodawca poniósł szkodę i prawidłowo ustalił, iż jej wysokość odpowiadać powinna hipotetycznej kwocie oszczędności, jakie mógłby on poczynić po potrąceniu kosztów utrzymania, gdyby nie został pozbawiony wolności. Zgodnie z tym stanowiskiem Sąd Okręgowy, opierając się na zeznaniach podatkowych PIT-36, znajdujących się w aktach sprawy, w sposób prawidłowy ustalił miesięczny dochód wnioskodawcy na poziomie 10000 zł. Jednocześnie uwzględniając wysoki poziom życia wnioskodawcy i jego rodziny, zasadnie przyjął możliwość poczynienia oszczędności przez wnioskodawcę w kwocie 5000 zł miesięcznie. Szkada w tym zakresie została wyliczona przez Sąd Okręgowy w sposób nie wymagający zastosowania reguł art. 322 kpc.

Co do pozostałych roszczeń wnioskodawcy w zakresie odszkodowania Sąd Okręgowy uznał, iż nie są one zasadne i stanowisko swoje uzasadnił

Niezasadny jest zarzut błędnego ustalenia przez Sąd orzekający wysokości dochodów wnioskodawcy (pkt II. 1 i 2 apelacji). Kwota dochodów wnioskodawcy została prawidłowo ustalona przez Sąd I instancji na podstawie złożonego przez wnioskodawcę zeznania podatkowego PIT – 36 za 2000 r.

Nie zasługuje na uwzględnienie zarzut błędnego ustalenia przez Sąd Okręgowy, iż nie istnieje związek przyczynowy pomiędzy tymczasowym aresztowaniem wnioskodawcy, a szkodą majątkową związaną z utratą zarobków wnioskodawcy po opuszczeniu aresztu śledczego, a co za tym idzie, obniżeniem perspektyw życiowych wnioskodawcy (pkt II. 5 i 6 apelacji).

Wskazać należy, iż pomiędzy niesłusznym pozbawieniem wolności, a powstałą szkodą musi zachodzić bezpośredni i adekwatny związek przyczynowy, a ma to miejsce tylko wówczas, gdy w grupie wszystkich przyczyn i skutków występują tylko takie, które normalnie powodują określone skutki. Nie wystarczy więc stwierdzenie istnienia związku jako takiego, czy jakiegokolwiek, ale chodzi o następstwa normalne wedle reguł ustalonych obiektywnie (Lex 1331130).

Wnioskodawca w żaden sposób nie wykazał, iż po opuszczeniu aresztu śledczego nie mógł znaleźć zatrudnienia w związku ze swoim aresztowaniem. Przed zatrzymaniem wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą i nie wskazał żadnych okoliczności, które uniemożliwiały mu kontynuowanie tejże po opuszczeniu aresztu śledczego, nie wykazał żadnej inicjatywy dowodowej w tym zakresie. Pamiętać należy, że w postępowaniu o odszkodowanie za niesłuszne skazanie, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie ciężar dowodu spoczywa na stronie wywodzącej z określonego twierdzenia określone skutki prawne.

Odnosząc się do zarzutu związanego z kwestią utraconych korzyści (pkt II 3, 4 i 7 apelacji) wskazać należy, iż Sąd Okręgowy zasadnie przyjął, że okoliczność poniesionej straty poprzez utracenie korzyści, polegająca na niemożności zakupu przez wnioskodawcę 50% udziałów w spółce (...), nie została w żaden sposób udowodniona. Wnioskodawca nie przedstawił żadnej dokumentacji, z której wynikałoby, że ma zamiar nabyć resztę udziałów spółki (...), lub, że drugi wspólnik wyraził wolę zbycia udziałów.

Wbrew twierdzeniom skarżącego Sąd orzekający nie ocenił dowolnie, iż zeznania przesłuchanych na powyższe okoliczności świadków nie mają znaczenia dla okoliczności sprawy. Sąd I instancji dokonał oceny zeznań tych świadków i odmówił im wiary, a stanowisko swoje uzasadnił. Dokonana w tym zakresie ocena dowodów przez Sąd I instancji pozostaje pod ochroną art. 7 kpk.

Niezasadny jest również zarzut nieuwzględnienia przez Sąd orzekający zmiany siły nabywczej pieniądza (pkt II. 9 apelacji).

Sąd orzekający ustalił, że miesięczny dochód wnioskodawcy wynosił ok. 10000 zł. Sąd przyjął, że wnioskodawca mógł zaoszczędzić miesięcznie kwotę 5000 zł. Jest to bardzo wysoka kwota, nawet w dzisiejszych warunkach ekonomicznych, zważywszy na konieczność poniesienia przez wnioskodawcę wydatków niezbędnych dla zaspokojenia potrzeb pięcioosobowej rodziny wnioskodawcy i zawiera w sobie element waloryzacyjny.

W zakresie odszkodowania skarżący podniósł również okoliczność, iż Sąd Okręgowy nie uwzględnił kosztów adwokackich poniesionych z tytułu obrony W. P. w sprawie VIIIK 123/02 (pkt II. 8 apelacji).

Zarzut ten jest niezasadny.

Zwrócić należy w tym miejscu uwagę, iż w trybie art. 552 kpk nie mogą być dochodzone wydatki związane z ustanowieniem obrońcy w postępowaniu będącym podstawą roszczeń zgłaszanych na podstawie tego przepisu.

Podstawę zwrotu wydatków z tytułu ustanowienia obrońcy w sprawie, w której uniewinniono oskarżonego lub umorzono postępowanie stanowi przepis art. 632 pkt 2 kpk.

Z brzmienia tego przepisu wynika, że w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia postępowania zasadą jest zwrot przez Skarb Państwa uzasadnionych wydatków poniesionych przez oskarżonego, w tym wydatków z tytułu ustanowienia jednego obrońcy.

Tak więc, wniosek o zwrot wydatków z tytułu ustanowienia obrońcy wnioskodawca winien złożyć na podstawie art. 632 pkt 2 kpk, w postępowaniu, w którym został niewątpliwie niesłusznie aresztowany.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny, przy uwzględnieniu argumentacji przedstawionej przez Sąd Okręgowy – uznał apelację w części kwestionującej wysokość zasądzonego odszkodowania za niezasadną.

Niezasadne są także zarzuty apelacji kwestionujące wysokość kwoty zasądzonej na rzecz wnioskodawcy tytułem zadośćuczynienia.

Bezspornym jest, że ocena rodzaju doznanej, w związku z niesłusznym tymczasowym aresztowaniem, krzywdy jest trudna do skonkretyzowania w formie pieniężnej. Na rozmiar krzywdy, a w konsekwencji na wysokość zadośćuczynienia składają się cierpienia fizyczne i psychiczne, których rodzaj, natężenie i czas trwania należy każdorazowo określić w okolicznościach konkretnej sprawy. Wysokość zadośćuczynienia nie może oczywiście stanowić zapłaty symbolicznej, ale z drugiej strony nie może być nadmierną w stosunku do doznanej krzywdy; musi być „odpowiednia”, tj. utrzymana w rozsądnych granicach przy uwzględnieniu krzywd poszkodowanego. Bezspornym jest, że ustalenie, jaka kwota jest „odpowiednia”, należy do sfery swobodnego uznania sędziowskiego, nie może to być jednak uznanie dowolne, a musi uwzględniać wszystkie okoliczności sprawy i opierać się na czytelnych kryteriach.

Podkreślić należy, że w niniejszej sprawie stosowanie wobec wnioskodawcy tymczasowego aresztowania w niniejszej sprawie nie wynikało z naruszenia przepisów rozdziału 28 kpk. Tymczasowe aresztowanie stosowane wobec wnioskodawcy jest oczywiście niesłuszne z punktu widzenia ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie.

Sąd Okręgowy, miarkując wysokość zadośćuczynienia miał na uwadze wszystkie istotne w tym zakresie okoliczności, także te, które podniósł w apelacji skarżący.

Wbrew zarzutom apelacji Sąd uwzględnił okoliczności związane z pogorszeniem się relacji między wnioskodawcą oraz jego rodziną, oraz okoliczności podkreślane przez wnioskodawcę w trakcie zeznań, a mianowicie przydzielenie wnioskodawcy statusu więźnia niebezpiecznego i związane z tym warunki pobytu w areszcie, odczuwanie przez wnioskodawcę strachu w związku z przebywaniem w celi z innymi skazanymi, pozbawienie widzeń z rodziną, naruszanie godności wnioskodawcy w trakcie pobytu w areszcie.

Wbrew wywodom apelacji Sąd orzekający nie pominął kwestii związanych ze stanem zdrowia skazanego. Zostały one rozważone, a poczynienie odmiennych niż prezentowane w apelacji, ustaleń nie oznacza, że kwestie te zostały pominięte.

Opierając się na informacjach zawartych w książce zdrowia tymczasowo aresztowanego oraz informacjach uzyskanych od wnioskodawcy, w tym zawartych

w jego pierwotnym wniosku o zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia, Sąd zasadnie uznał, iż brak jest podstaw do przyjęcia, że schorzenia, na które cierpi wnioskodawca, pozostają w związku z jego pobytem w areszcie śledczym. Z uzyskanych informacji jasno wynika, iż schorzenia wnioskodawcy, które przywołuje w apelacji skarżący, ujawniły się na kilka lat przed osadzeniem wnioskodawcy w areszcie. Zapisy w książce zdrowia osadzonego wskazują, iż stan zdrowia wnioskodawcy był cały czas monitorowany, wnioskodawca miał zapewnione leczenie w zakresie swoich schorzeń. Jednocześnie wnioskodawca nie przedstawił, co podkreślił Sąd I instancji, żadnej dokumentacji lekarskiej, która wskazywałaby na konieczność podjęcia leczenia w związku ze znacznym pogorszeniem stanu zdrowia po opuszczeniu aresztu śledczego.

Należy ponadto zaznaczyć, że zawarte na s. 12 apelacji pełnomocnika okoliczności dotyczące „utrąty dobrego imienia” przez wnioskodawcę nie znalazły potwierdzenia.

Sam fakt, że sprawa, w której wnioskodawca był jednym z wielu oskarżonych, była przedmiotem zainteresowania mediów, nie stanowi automatycznie o utracie dobrego imienia przez wnioskodawcę. W tym zakresie wnioskodawca nie przedstawił żadnych okoliczności wskazujących na utratę zaufania przyjaciół i znajomych oraz niemożność powrotu do wykonywanego zawodu z tej przyczyny.

Zgodnie z orzecnictwem Sądu Najwyższego kwota zadośćuczynienia powinna ulec podwyższeniu na skutek wniesionej apelacji tylko wtedy, gdy jest kwotą rażąco niską, wręcz symboliczną.

Kwota 5000 zł za każdy miesiąc niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania odbiega in plus od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Wnioskodawca, w świetle trafnych ustaleń Sądu Okręgowego, nie odniósł cierpień

i dolegliwości wyższych niż przeciętne. Kwota zasądzzonego zadośćuczynienia nie powinna być źródłem nadmiernego wzbogacenia, zaś Sąd Okręgowy nie był związany wnioskiem prokuratora co do kwoty zadośćuczynienia.

Z tych względów – na podstawie art. 437 § 1 kpk Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku.